

5. Лю Цяньцянь. Музыкальная грамотность как основа художественной компетентности будущих учителей музыки и хореографии / Лю Цяньцянь // Професійно-художня освіта України: зб. наук. Праць // редкол.: І. А. Зязюн та ін.] – Київ-Черкаси: Черкаський АНТЕІ, 2008. – Вип. V. – С. 146–149.
6. Современный словарь по педагогике / сост. Рапацевич Е. С. – Мн.: Современное слово, 2001.
7. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы / А. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 56–64.

УДК 378. 147:78

Зіновій Стельмащук

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КРЕДИТНО-ТРАНСФЕРНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО»**

У статті висвітлено інноваційні технології організації навчально-виховного процесу в умовах ЄКТС спеціальності «Музичне мистецтво» на базі факультету мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Зокрема, одним із напрямків інноваційних педагогічних технологій розглядається інтегративне навчання та його застосування в процесі індивідуальних занять з дисциплін музичного циклу. Поряд з цим пропонується удосконалення технології оцінювання навчальних досягнень студентів за 100-бальною шкалою ЄКТС як основи моніторингу якості освіти.

Ключові слова: *Європейський освітній простір, кредитно-трансферна система, навчально-виховний процес, інноваційні технології, інтеграція, модуль, індивідуальні дисципліни музичного циклу, оцінювання студентів.*

**ОРГАНИЗАЦИЯ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА
В УСЛОВИЯХ ЕВРОПЕЙСКОЙ КРЕДИТНО-ТРАНСФЕРНОЙ СИСТЕМЫ
ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ
«МУЗЫКАЛЬНОЕ ИСКУССТВО»**

В статье освещены инновационные технологии организации учебно-воспитательного процесса в условиях ЕКТС специальности «Музыкальное искусство» на базе факультета искусств Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка. В частности, одним из направлений инновационных педагогических технологий рассматривается интегрированное обучение и его применение в процессе индивидуальных занятий с дисциплин музыкального цикла. Наряду с этим предлагается усовершенствование технологии оценивания учебных достижений студентов за 100-бальной шкалой ЕКТС как основы мониторинга качества образования.

***Ключевые слова:** Европейское образовательное пространство, кредитно-трансферная система, учебно-воспитательный процесс, инновационные технологии, интеграция, модуль, индивидуальные дисциплины музыкального цикла, оценивание студентов.*

Zenoviy Stelmashchuk

**THE ESTABLISHING OF THE EDUCATIONAL PROCESS ACCORDING
TO THE EUROPEAN CREDIT TRANSFER SYSTEM FOR THE SPECIALTY
«MUSIC ART»**

The article highlights the modern educational technologies of the educational process according to the ECTS for the specialty «Music Art» in the Faculty of Arts in Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. In particular, the article describes one of the areas of innovative educational technologies integrative learning and its application to individual lessons in the disciplines of musical cycle. Besides, the improvement of assessment technology of students' academic achievements on a 100-point scale of the ECTS as the basis for monitoring of the quality of education is proposed.

Key words: *European educational space, credit transfer system, the educational process, innovative technology, integration, module, individual disciplines of musical cycle, the assessment of students.*

Розвиток вищої освіти України на сучасному етапі визначено стратегією її приєднання до Європейського освітнього простору – так званого Болонського процесу, акт підписання якого відбувся 19 травня 2005 р. у м. Берген (Норвегія).

У змісті державних документів України [2, с. 9], зокрема, зазначено, що функціонування сучасної вищої освіти ґрунтується на збереженні досягнень та традицій національної вищої школи, інтеграції системи вищої освіти зі світовим простором, державній підтримці підготовки кадрів з вищою освітою для забезпечення потреб ринку праці, розширенні доступу до якісної вищої освіти, мобільності студентів, забезпеченні працевлаштування випускників.

Пріоритетними завданнями розвитку педагогічної освіти на сучасному етапі є:

- вдосконалення змісту освіти й організації навчально-виховного процесу з метою розвитку педагогічної майстерності вчителя як системи його педагогічних компетентностей;
- зміцнення зв'язку педагогічної освіти з фундаментальною і прикладною наукою;
- забезпечення соціальної підтримки суб'єктів педагогічної освіти;
- підвищення соціального престижу педагогічної праці.

Виконання цих завдань можливе за умов створення у вузі високого рівня матеріального, кадрового, навчально-методичного та інформаційного забезпечення.

З урахуванням вищесказаного основним змістом організації навчально-виховного процесу за ЄКТС з музичної спеціальності на факультеті мистецтв ТНПУ ім. В. Гнатюка було створення інноваційного освітнього середовища, де передбачалось:

- оновлення організації і змісту навчально-виховної роботи з метою інтеграції зі світовим освітнім і науковим простором;
- підвищення рівня інформаційного забезпечення та матеріально-технічних умов для якісного вирішення освітніх завдань за європейськими вимогами;
- удосконалення технології об'єктивного оцінювання навчальних досягнень студентів за 100-бальною шалою ЄКТС як основи моніторингу якості освіти студентів.

Мета статті: висвітлити особливості організації навчально-виховного процесу в умовах європейської кредитно-трансферної системи підготовки майбутніх вчителів музики.

У новому освітньому середовищі одним із напрямків інноваційних педагогічних технологій може бути інтегративне навчання. Інтеграцію (лат. *integratio* – поповнення, відновлення) вчені розглядають як об'єднання раніше ізольованих частин [10, с. 128–129].

Поєднання споріднених елементів змісту дисциплін у певну цілісність повинно відбуватись послідовно за певними законами. Серед них, на думку І. Козловської, можна виокремити такі:

- 1) закон корелятивності: елементи інтеграції повинні мати властивості, які забезпечують їх здатність до узгодженої взаємодії;
- 2) закон доповнювальності: інтегративні процеси викликають процеси диференціації [8, с. 16–17].

Музична педагогіка інтегративне навчання розглядає як художньо-конструктивний засіб активного впливу на розвиток музичних здібностей особистості. Л. М. Масол розділяє мистецьку інтеграцію на:

- духовно-світоглядну (на основі спільного тематизму);
- художньо-мовну, за допомогою якої поєднуються та співставляються засоби виразності різних видів мистецтв;
- жанрову, за допомогою якої поєднуються твори за жанровим принципом;

- естетико-мистецтвознавчу, що орієнтує на засвоєння учнями естетичних категорій і понять [4, с. 3].

Враховуючи ці методологічні положення, суть технології інтегративного навчання на індивідуальних заняттях, наприклад, музичного циклу, полягає у поєднанні окремих елементів змісту навчальних програм з основного музичного інструмента, вокалу, диригування, додаткового музичного інструмента, концертмейстерського класу.

У навчальних планах освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напрямку підготовки «Музичне мистецтво» за чотирирічним терміном навчання на індивідуальні заняття музичного циклу (музичний інструмент, диригування, вокал, додатковий музичний інструмент, концертмейстерський клас) виділено по 1 годині в тиждень. За умов кредитно-трансферної системи навчання, за яких 50% часу вивчення предмета виділяється для самостійної роботи студентів, викладач відчуває певні труднощі щодо реалізації вимог навчальної програми, оскільки базова музична підготовка студентів, як правило, неякісна. Аудиторного часу для опрацювання елементарних елементів інструментального, вокального та диригентського виконавства та їх удосконалення не вистачає. Названі фактори помітно впливають на результати музично-виконавської діяльності в процесі індивідуальних занять. Традиційний спосіб організації навчального процесу на індивідуальних музичних заняттях, на нашу думку, є не зовсім продуктивним і потребує удосконалення.

Одним з ефективним шляхів вирішення окресленої проблеми могла би бути реалізація інтегративного підходу в процесі проведення індивідуальних занять з дисциплін музичного циклу. Такий підхід передбачає об'єднання споріднених елементів змісту музичних дисциплін, запланованих для індивідуальної роботи, для спільного освоєння одночасно на кожному із занять, оскільки ці види діяльності репрезентують музичне мистецтво і є спорідненими. Такий підхід дає можливість позбутися ізоляції щодо вивчення предмета як замкненої системи, призводить до розширення музично-естетичного мислення, образно-асоціативних уявлень студентів, глибинного розуміння стильових особливостей музичних

творів, здатності адекватно естетично оцінити їх і в майбутньому передати свої знання учням та сформуванню таким чином в них інтерес до мистецтва.

Однак, щоби подолати складності застосування інтегративного навчання, студенту необхідно добре володіти музичним інструментом, вокальними та диригентськими навичками, а викладачу пам'ятати, що така технологія потребує від нього старанної підготовки завдань, системи оцінювання творчих досягнень, диференційованого підходу до кожного студента на індивідуальних заняттях.

Педагогічний досвід показує, що доцільним є інтегрування змісту програми індивідуальних музичних дисциплін з елементами курсу методики музичного виховання. Це забезпечує єдність, взаємодоповнення виконавського та педагогічного компонентів у системі цілісної професійної підготовки вчителя музичного мистецтва.

Одним з факторів інтегративного підходу може бути підбір музичного шкільного програмного репертуару на індивідуальних заняттях з дисциплін музичного циклу для майбутнього використання під час проходження студентами педагогічної практики з музичного мистецтва у загальноосвітній школі. Так, наприклад: пісню Я. Степового «Зоре моя вечірняя», яка передбачена навчальною програмою «Музичне мистецтво» для вивчення у першій чверті 4 класу, можна включити у індивідуальний навчальний план студента з основного музінструмента, диригування, вокалу, концкласу та запланувати у ході лабораторного заняття з методики музичного виховання вивчення цього твору у формі ділової гри, де група студентів виступає у ролі учнів, а один зі студентів – в ролі вчителя.

Обсяг обов'язкових вокально-хорових творів, які вивчаються на уроках, наприклад, в початковій школі, що за музичною формою і фактурою є нескладними, варто запропонувати студентам для вивчення у процесі самостійної роботи. Вокально-хорові твори для учнів 5–8 класів введені у семестровий навчальний план студентів з індивідуальних музичних дисциплін, зокрема у структуру одного з модулів, і саме їх виконують під час складання цього модуля у формі контрольних уроків, академконцертів, підсумкових контролів.

Таким чином, музичний твір студент опрацьовує всебічно з точки зору методики, вокально-хорового та інструментального виконавства. Водночас інтегративний підхід дає можливість студенту використати накопичений, «золотий запас» музично-виконавського матеріалу не тільки під час проходження педагогічних практик у школі, й в майбутній фаховій діяльності.

Комплексне опрацювання можна застосовувати і під час освоєння певних елементів засобів музичної виразовості в процесі вивчення творів на індивідуальних заняттях, зокрема поняття темпу і ритму. Ці засоби музичної виразовості є важливими для розкриття музичного образу і закладені у навчальні програми для опанування вокального, інструментального і диригентського виконавства. Або вивчення такого фахового поняття, як музична форма. Ми не можемо вивчати будь-який вокально-хоровий чи інструментальний музичний твір, не торкаючись його тематичного розвитку: починаючи від найпростішої побудови музичного твору – мотиву і до циклічних форм. Таким способом ще одна навчальна дисципліна «Аналіз музичних форм» інтегрується в індивідуальні музичні дисципліни і на таких заняттях можна поглиблювати їх вивчення за умови чітко складеного плану освоєння окремих елементів за певною послідовністю. Такий інтеграційний підхід дасть можливість глибше розкрити, наприклад, тему IV чверті у 3-му класі «Будова (форма) музики» і використовувати знання, поняття під час вивчення споріднених тем у середніх класах.

Перелік форм і методів інтеграції можна продовжувати, однак треба пам'ятати, що така технологія вимагає інтегративних навчальних програм, де будуть враховані всі особливості інтегративного підходу в процесі індивідуальних занять з дисциплін музичного циклу.

Таким чином, інтегративний підхід у підготовці вчителя музичного мистецтва може стати однією з основ сучасних інноваційних технологій і забезпечити оптимізацію організації навчально-виховного процесу в кредитно-трансферній системі підготовки фахівців освітньої музичної галузі.

I, нарешті, такий підхід ефективно формуватиме музично-педагогічну компетентність майбутнього вчителя, його готовність до професійної конкурентноспроможності на ринку праці.

Разом з організаційними заходами, де основною проблемою є принцип підвищення відповідальності викладачів і студентів за якість освітньої діяльності, важливу роль у структурі якості освіти відіграє оцінювання студентів. Важливим фактором впровадження ідей Болонського процесу є визначення єдиних вимог до системи оцінювання навчальних досягнень студентів. Як відомо, шкала ЄКТС, що функціонує сьогодні у вишах з метою оцінювання знань, умінь і навичок студентів, включає сім позицій у буквеному і числовому еквіваленті і, як передбачено Болонською угодою, враховується для перезарахування навчальних досягнень при переході студента з одного закладу освіти в інший.

ЄКТС-технологія оцінювання, порівняно з традиційною, національною чотирибальною системою, є більш прогресивною, оскільки становить цілісний, всеохоплюючий алгоритм і дає можливість врахувати весь спектр навчальних досягнень студентів, починаючи від поетапного складання модулів (змістових модулів) і закінчуючи підсумковим контролем. При цьому оцінюється практична, індивідуальна, самостійна, науково-творча робота в процесі проміжної (поточний контроль) та підсумкової (підсумковий контроль) атестації. Оцінювання, таким чином, охоплює повне навантаження студента, а не обмежується лише аудиторними годинами, які є кількісним показником і не пов'язані з якістю. ЄКТС-технологія оцінювання передбачає поступовість в освоєнні змісту навчальної програми і визначається кількістю балів, які потрібно набрати студенту для позитивної оцінки. Шкала оцінювання від найнижчої до позитивної оцінки становить 60 балів, а від позитивної до найвищої — 40 балів. Отже, 100-бальну оцінку можна набрати студенту тільки поступово протягом навчального семестру (навчального року). Така методика дає можливість викладачеві всебічно об'єктивніше оцінити якісні показники знань студентів

З навчальних індивідуальних дисциплін (музичний інструмент, вокал, диригування) пропонуються, наприклад, такі критерії оцінювання під час

підсумкового контролю, з метою рейтингування успішного виконання студентом того чи іншого виду робіт:

- майстерність виконання музичного твору;
- технічно-виконавська довершеність твору;
- інтерпретація музичного твору;
- дотримання стильових особливостей музичного твору;
- сценічна культура виконавця [11, с. 92].

Звичайно, кожна навчальна дисципліна має свій зміст, форми і методи його засвоєння. Тому структура і критерії оцінювання з фахових дисциплін мають свої особливості, але сам принцип оцінювання залишається єдиним, тобто всі елементи оцінювання ЄКТС-технології зберігаються.

Варто зазначити, що окремим модулем з фахових дисциплін визначена науково-творча діяльність студента. Зміст, обсяг завдань та оцінювання такої діяльності передбачено на старших (III–IV) курсах. Вказана діяльність оцінюється, як правило, за сольні виступи на естраді (участь у конкурсах, концертах, олімпіадах). За науково-творчу роботу студент отримує від 10 до 30 балів. Як виняток, студенту зараховується один із модулів за систематичну творчо-наукову діяльність у межах одного семестру чи за період часу, відведеного на підготовку програми того чи іншого модуля. Такі форми роботи стимулюють студента до навчальної діяльності, самостійної роботи над фаховим самовдосконаленням і активізують науково-творчу роботу інших студентів, заохочуючи їх до знань в процесі навчання.

Отже, рейтинг студента за вивчення навчального матеріалу з кожного модуля є сумою рейтингових балів за змістові модулі. Семестрова (річна) оцінка з навчальної дисципліни визначається як за традиційною 4-х бальною системою, так і за системою ЄКТС.

Усім студентам, які з навчальної дисципліни мають семестровий (річний) бал 60, підсумкова оцінка виставляється автоматично. Якщо студент бажає покращити свій підсумковий рейтинг, він складає екзамен (залік), тобто проходить підсумковий контроль наприкінці семестру.

Оцінювання навчальних досягнень студентів за такою схемою дає можливість їм систематично набувати знання, уміння і навички протягом семестру, а викладачам, кафедрам, деканату в цілому здійснювати моніторинг якості знань і, за необхідності, вносити відповідні корективи в організацію і хід навчально-виховного процесу.

Таким чином, запроваджена у навчальний процес схема оцінювання забезпечує перманентну роботу студентів над програмним матеріалом протягом всього періоду вивчення дисциплін, активізує їхню діяльність, сприяє розвитку конкуренції у навчанні, об'єктивному оцінюванню знань, скорочує час на проведення традиційних заліково-екзаменаційних сесій, підвищує відповідальність студентів за результати навчальних і науково-творчих досягнень. Вказана схема оцінювання за кредитно-модульною технологією дає можливість виробити єдині підходи і забезпечує більш чітку послідовність та системність набуття умінь і навичок з предметів фундаментального циклу порівняно з традиційною, оскільки зміст дисципліни за такого підходу студенти послідовно накопичують в ході освоєння навчального курсу. Зміст освіти при цьому трактується як засіб його власного самовиявлення та самовдосконалення.

Як бачимо, застосування інноваційних технологій в організації навчального процесу має свої особливості та специфіку і вимагає від викладача компетентності, творчого підходу в організації своєї діяльності на новій інноваційній методологічній базі в зв'язку із тими змінами, які ведуть до удосконалення навчально-виховного процесу в системі вищої освіти.

Література

1. Бондарчук Б. Удосконалення форм і методів навчання відповідно до вимог Болонського процесу / Б. Бондарчук, Т. Чуйко, Н. Чуйко // Вища школа. – 2005. – № 2. – С. 36–41.
2. Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти: затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 14 серпня 2013р. № 1176. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua>

3. Вайс К. Европейская система взаимозачета кредитов: опыт австрийского университета / К. Вайс, Т. И. Монастырская // Высшее образование сегодня. – 2005. – № 9. – С. 34–37.
4. Масол Л. М. Концепція загальної мистецької освіти / Л. Масол // Мистецтво та освіта. – 2004. – № 1. – С. 2–5.
5. Основні підходи та етапи формування зони європейської вищої освіти // Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003–2004 рр.) / за ред. В. Г. Кременя; авт. кол.: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2004. – 147 с.
6. Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2005. – 48 с.
7. Положення про систему оцінювання навчальних досягнень студентів за 100-бальною шкалою ЄКТС. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – 12 с.
8. Проблеми інтеграції у сучасній професійній освіті: методологія, теорія, практика / За ред. І. Козловської та Я. Кміта. – Л.: Сполом, 2004. – 244 с.
9. Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25 червня 2013р. № 344/2013 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/344/2013>
10. Професійна освіта: словник: навч. посібник / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за заг. ред. Н. Г. Николо. – К.: Вища школа, 2000. – 380 с.
11. Стельмашук З. М. Технологія оцінювання навчальних досягнень студентів з індивідуальних музичних дисциплін за шкалою ECTS / З. М. Стельмашук // Удосконалення змісту й технологій оцінювання якості підготовки майбутніх фахівців відповідно до вимог європейської асоціації якості освіти: Матеріали регіонального науково-практичного семінару / за ред. Г. В. Терещука. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. – С. 92.